

Za ich wolność

Materiał składa się z sekcji:

„Bunt dobrem powszechnym – europejski wydźwięk rewolucji amerykańskiej”, „Francuscy pomocnicy”, „Zemsta rywali – Francja i inne państwa przystępują do wojny”, „Polacy w awangardzie buntowników. Kościuszko”, „Pułaski”, „Niemcy, Hiszpanie też chcą się zasłużyć”, „Pomniki i pamięć – Statua Wolności”, „Jerzy III – ofiara rewolucji?”.

Materiał zawiera:

27 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 1 ćwiczenie, w tym 1 interaktywne.

Za ich wolność

Spotkanie La Fayette z J. Waszyngtonem w posiadłości Waszyngtona w Mount Vernon

Źródło: Thomas Prichard Rossiter, Louis Rémy Mignot, 1859, olej na płótnie, The Metropolitan Museum of Art, domena publiczna.

W wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych, po stronie kolonii brali udział ochotnicy z kilku krajów europejskich, między innymi Marie Joseph de La Fayette, Tadeusz Kościuszko, Kazimierz Pułaski. Po stronie brytyjskiej walczyła armia najemna Hesji-Kassel .

Polecenie 1

Zapoznaj się z tekstem źródłowym Ustawy o prawach Wirginii ogłoszonej 12 VI 1776 r.

“ Ustawa o Prawach Wirginii z 12 VI 1776

1. Że wszyscy ludzie z natury są równi, wolni i niezależni, i posiadają pewne przyrodzone prawa (...)
2. Że cała władza spoczywa w narodzie i w konsekwencji pochodzi od narodu; (...)
5. Że państwowa władza ustawodawcza i wykonawcza winny być oddzielone i odróżniane od sądowej (...)

6. Że wybory osób, które pełnić mają funkcje reprezentantów narodu w zgromadzeniu, winny być wolne; (...).

12. Że wolność prasy jest jednym z wielkich bastionów wolności i nie może być nigdy ograniczona, gdyż oznaczałoby to wprowadzenie rządów despotycznych. (...) wszyscy ludzie są równouprawnieni w zakresie wolnego wyznawania religii zgodnie z nakazami sumienia;

Polecenie 2

Opisz, jakie prawa człowieka głosiła Ustawa o prawach Wirginii.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 3

Napisz, jakie zasady ustrojowe (organizacji państwa) głosiła Ustawa o prawach Wirginii.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 4

Podaj imię i nazwisko filozofa, na poglądach którego oparty się idee wojny o niepodległość.

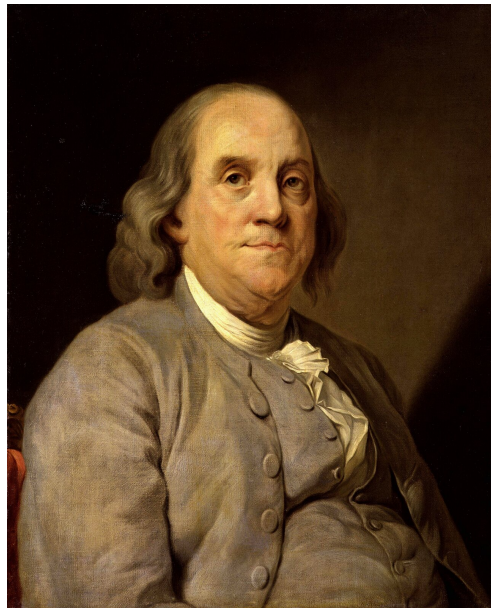
Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Bunt dobrem powszechnym – europejski wydźwięk rewolucji amerykańskiej

Konfliktowi w [koloniach](#) amerykańskich od początku przyglądały się z dużym zainteresowaniem kraje europejskie, szczególnie Francja. Nie zapomniano tam bowiem upokorzenia związanego z zakończeniem wojny siedmioletniej i niemal zupełnym zniszczeniem francuskiego imperium kolonialnego. Chęć rewanżu była we Francji bardzo silna.

Nastroje antybrytyjskie bardzo umiejętnie podsycał przebywający w Paryżu [Benjamin Franklin](#) – znany wynalazca i bywalec salonów. Wśród elit intelektualnych walka w Ameryce była postrzegana jako wymarzona realizacja walki z despotyczną monarchią. Poparcie dla niej traktowano zaś jako swoistą deklarację ideową przeciwko absolutyzmowi. Nieważne przy tym było, że buntownicy walczyli z najbardziej 'demokratyczną' – 'parlamentarną' monarchią starego kontynentu.

Bezpośrednia pomoc ograniczała się jednak do działań i zaangażowania się konkretnych osób np. markiza [La Fayette'a](#), [Pierre'a Beaumarchais'a](#) i innych Francuzów.

Portret Benjamina Franklina z 1785 r. namalowany przez Josepha Seffreina Duplessis (1725–1802); obecnie znajduje się w Narodowej Galerii Portretów w Waszyngtonie

Źródło: Joseph-Siffrein Duplessis, olej na płótnie, National Portrait Gallery, Washington, domena publiczna.

Benjamin Franklin z pierwszą audiencją jako ambasador USA przy dworze Ludwika XVI w Wersalu 20 marca 1778 r. Grafika D. Chodowieckiego z 1784 r.

Źródło: a. nn., 1784, Biblioteka Kongresu USA, domena publiczna.

Spotkanie La Fayette z J. Waszyngtonem w posiadłości Waszyngtona w Mount Vernon

Źródło: Thomas Prichard Rossiter, Louis Rémy Mignot, 1859, olej na płótnie, The Metropolitan Museum of Art, domena publiczna.

Portret Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais – portret z ok. 1765 r. namalowany przez Jean-Marc Nattiera (1675–1766) – autora słynnego autora „Wesela Figara – przechowywany w zbiorach Comédie-Française w Paryżu

Źródło: Jean-Marc Nattier, olej na płótnie, Institution:Comédie-Française, domena publiczna.

Francuscy pomocnicy

Najbardziej spektakularny charakter miała działalność [La Fayette'a](#), który wbrew rodzinie, przejęty ideami oświecenia wystawił własnym sumptem niewielki oddział wojska, zaokrętował je i w 1777 r. przybył do Ameryki oferując swoją pomoc. Kongres nadał mu stopień generała majora. Walczył m.in. pod Yorktown, a po powrocie do Francji witany był entuzjastycznie jak bohater, przyczyniając się do kolejnego propagandowego sukcesu idei 'rewolucji'.

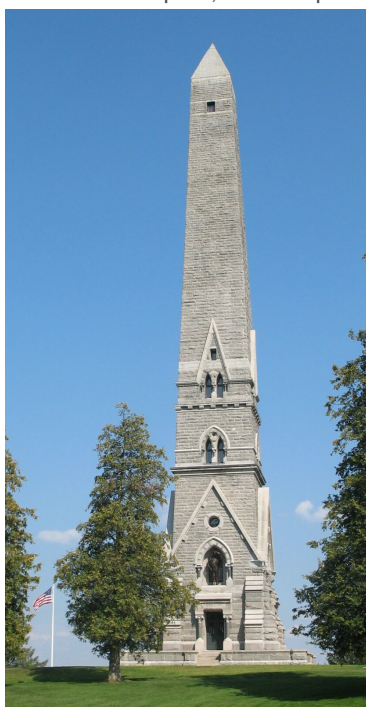
Dopiero klęska Anglików pod Saratogą w 1777 r. oraz umiejętne zabiegi Franklina doprowadziły do podpisania przez rząd [Ludwika XVI](#) dwóch traktatów: handlowego (francusko-amerykański traktat o przyjaźni i handlu z 6 lutego 1778 roku) oraz militarno-obronnego (zawarty w Paryżu pakt sojuszu pomiędzy USA a Francją z 6 lutego 1778 roku, będący podstawą wypowiedzenia wojny Wielkiej Brytanii przez Francję. Według traktatu Francja po raz pierwszy uznawała istnienie Stanów Zjednoczonych). Uznanie nowego państwa oraz wzajemne zagwarantowanie nienaruszalności posiadłości uzupełniał sojusz wojskowy i decyzja prowadzenia wojny aż do uznania niepodległości Stanów Zjednoczonych. W połowie 1778 r. Francja wypowiedziała wojnę Wielkiej Brytanii. Kolejnymi etapami umiędzynarodowienia konfliktu stało się przystąpienie do koalicji Hiszpanii (1779) i Holandii (1780). W Europie natomiast powstała

Liga Zbrojnej Neutralności składająca się z Rosji, Szwecji, Danii i Prus. Wszyscy życzyli sobie klęski Zjednoczonego Królestwa. Działania te z pewnością ułatwiły zadanie 'buntownikom'.

Scena kapitulacji brytyjskiego gen. Johna Burgoyne przed gen. Horatio Gates'em po bitwie pod Saratogą w 1777 r. Obraz Johna Trumbulla (1756 - 1843) eksponowany na Kapitolu w Waszyngtonie powstał w 1822 r. na zamówienie Kongresu. Cała seria zamówionych w tym czasie dzieł stanowić miała ilustrację wydarzeń historycznych związanych z nowopowstałym państwem. Stąd malarz uważany jest za twórcę amerykańskiego malarstwa historycznego. Trumbull był podczas wojny o niepodległość m.in. sekretarzem J. Waszyngtona i gen Horatio Gates'a, jednak z armii wystąpił jeszcze przed namalowaną później przez siebie bitwą

Źródło: John Trumbull, 1821, olej na płótnie, United States Capitol, domena publiczna.

Monument upamiętniający miejsce zwycięstwa Amerykanów pod Saratogą w stanie Nowy Jork. Budowla powstała dokładnie w miejscu podpisania kapitulacji prezentowanym na obrazie J. Trumbulla

Źródło: Americasroof, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

Polecenie 5

Opisz, kto z Francuzów i w jaki sposób pomógł kolonistom amerykańskim w walce o wolność?

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 6

Wymień państwa europejskie, które przystąpiły do wojny po stronie kolonistów amerykańskich.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zemsta rywali – Francja i inne państwa przystępują do wojny

Bezpośrednie działania francuskie i hiszpańskie koncentrowały się raczej na Karaibach czy europejskich strategicznych punktach wydartych Hiszpanii

– Gibraltarze i Minorce. Wprawdzie flota francuska działała wokół wybrzeży północnoamerykańskich, skutecznie przełamując [brytyjską blokadę](#), ale na spektakularne sukcesy trzeba było czekać aż do 1781 r. Głównodowodzący armii amerykańskiej Jerzy Waszyngton zdecydował się na wielką ofensywę przeciwko działającemu na południu generałowi [Cornwallisowi](#). Zamknięcie sił brytyjskich na półwyspie Yorktown i skuteczne blokowanie przez flotę francuską ewentualnej pomocy czy prób ewakuacji doprowadziły do kapitulacji 19 października 1781 r.

Do obu stron coraz wyraźniej docierała świadomość braku możliwości rozstrzygnięcia konfliktu na drodze militarnej. Anglicy zauważyli, że zajęcie nawet najważniejszych ośrodków oporu nie powodowało, że Amerykanie uznawali się za pokonanych. Tak było przy okupacji Bostonu, zajęciu Filadelfii, Nowego Jorku czy stanów południowych. Podobnie zresztą i druga strona nic nie wskórała mimo zwycięstw w Kanadzie.

Ostatecznie zdecydowano się na rokowania pokojowe.

Kolorowana grafika z 1781 pokazująca francusko-amerykańską blokadę morską i lądową Brytyjczyków zamkniętych w Yorktown

Źródło: a. nn., 1781, domena publiczna.

Kapitulacja Cornwallisa po klęsce pod Yorktown 1781. Obraz Johna Trumbull'a z 1820 – prezentowany (podobnie jak powyższy obraz z kapitulacji pod Saratogą) w Kapitolu waszyngtońskim

Źródło: John Trumbull, 1820, olej na płótnie, Rotunda of the US Capitol, domena publiczna.

Amerykańskie wojsko rewolucyjne ostrzeliwane w czasie walk o zdobycie Quebecu najważniejszego miasta brytyjskiej Kanady Obraz z 1916 r. namalowany przez Charlesa Williama Jefferysa

Źródło: Charles William Jefferys, 1916, domena publiczna.

Polacy w awangardzie buntowników. Kościuszko

Tadeusz Kościuszko po ukończeniu [Szkoły Rycerskiej](#) w Warszawie w 1769 r. wyruszył najpierw do Francji, a następnie do Ameryki. Szczególnie zasłynął podczas oblężenia Saratogi oraz budowy umocnień West Point.

W uznaniu zasług obdarzony stopniem generała armii Stanów Zjednoczonych Kościuszko otrzymał majątek ziemski (ale pod warunkiem zamieszkania w nowej ojczyźnie) oraz gratyfikację pieniężną (płatną w późniejszym terminie). Ważniejsza jednak była międzynarodowa sława, jaka od 'czasów amerykańskich' towarzyszyła Kościuszce. Już po wypuszczeniu z niewoli rosyjskiej po klęsce powstania kościuszkowskiego, w 1797 r. sporządził bohater testament, w którym przeznaczył swój amerykański majątek na cele wsparcia ruchu abolicyjnego – czyli walki z niewolą czarnoskórych. Wykonawcą tego postanowienia miał być [Thomas Jefferson](#).

Portret Kościuszki z widocznym odznaczeniem „Towarzystwa Cyncynatów” (Society of the Cincinnati), Obraz namalowany przez Karla Gottlieba Schweikarta (1772–1855), obecnie w Muzeum Narodowym w Warszawie. Towarzystwo Cyncynatów powstało w 1783 r., i skupiało kombatantów wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Działa ono do dzisiaj, a Kościuszko był jednym z nielicznych obcokrajowców uhonorowanych tym wysokim odznaczeniem

Źródło: Karl Gottlieb Schweikart, 1802, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

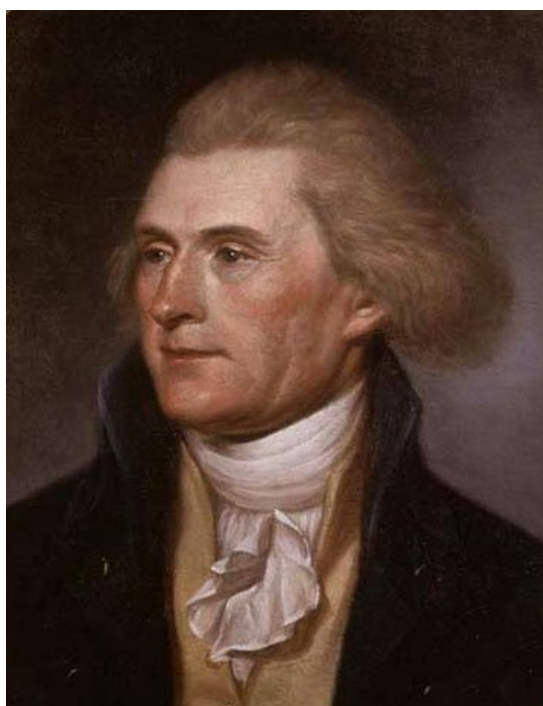
Fragment umocnień w West Point (obecnie prestiżowa szkoła oficerska w USA) wzniesionych według projektów Tadeusza Kościuszki. W głębi widoczny pomnik generała

Źródło: Wikimedia Commons, Ahodges7, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dom w Filadelfii, w którym mieszkał Kościuszko po uwolnieniu z niewoli rosyjskiej i ponownym wyjeździe do USA w 1797 r.

Źródło: Beyond My Ken, Wikimedia Commons, fotografia, licencja: CC BY-SA 4.0.

Portret Thomasa Jefersona z czasów drugiego pobytu Kościuszki w USA. Obraz namalowany ok. 1791 r. przez Charlesa Willsona Peale'a (1741–1827), obecnie przechowywany w Muzeum Niepodległości w Filadelfii

Źródło: Charles Willson Peale, *Thomas Jefferson*, 1791, olej na płótnie, Independence National Historical Park, domena publiczna.

Wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY-SA 3.0.

Pułaski

Kazimierz Pułaski przybył do Ameryki w 1777 r. z doświadczeniem zdobytym jako regimentarz w walkach podczas **konfederacji barskiej**. Ten mazowiecki szlachcic będący wcześniej marszałkiem ziemi łomżyńskiej brał udział w potyczkach z Rosjanami na Ukrainie, w Małopolsce i na Litwie. Doświadczenia miał raczej z działań 'partyzanckich', choć wstąpił się obroną Berdyczowa czy klasztoru jasnogórskiego.

Uznawany jest za twórcę kawalerii amerykańskiej, co zawdzięcza dowodzeniu brygadą tej właśnie formacji wojskowej oraz zorganizowaniu w 1778 r. legionu znanego jako 'legion Pułaskiego'. Sława przyszła po zwycięstwie odniesionym nad Anglikami pod Charleston w 1779 r. Śmiertelnie ranny został w kolejnej bitwie pod Savannah. Kazimierz Pułaski pozostaje obok Kościuszki najbardziej znanym polskim

bohaterem amerykańskiej wojny o niepodległość, a w Nowym Jorku oraz Chicago do dzisiaj organizowane są słynne parady Pułaskiego.

W Polsce niesławę przyniosło mu jednak zorganizowanie kompromitującego porwania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego 3 listopada 1771 r.

Portret Kazimierza Pułaskiego namalowany niemal 150 lat później (ok. 1925) przez Kazimierza Stykę

Źródło: Jan Styka, *Kazimierz Pułaski*, domena publiczna.

Grafika przedstawiająca porwanie w 1771 r. króla Stanisława Augusta Poniatowskiego przez konfederatów barskich w tym też Kazimierza Pułaskiego

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Polecenie 7

Omów/opisz zasługi Tadeusza Kościuszki w walce o wolność Stanów Zjednoczonych.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 8

Omów/opisz zasługi Kazimierza Pułaskiego w walce o wolność Stanów Zjednoczonych.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Niemcy, Hiszpanie też chcą się zasłużyć

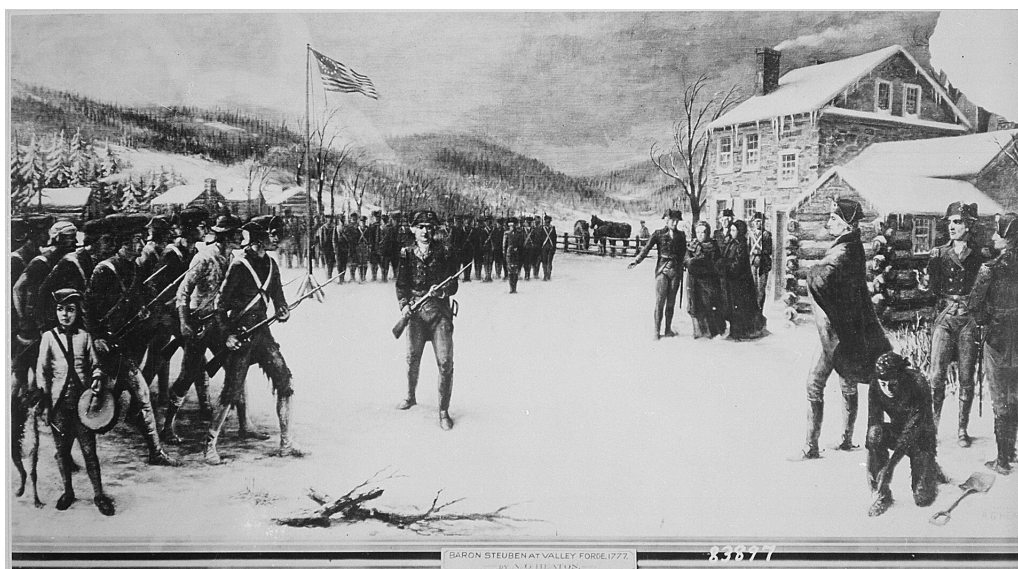
Spory udział w walce o niepodległość mieli także przedstawiciele innych nacji. Szczególnie duży był udział Niemców, choć przeważnie odnajdujemy ich w wojskach brytyjskich w zaciągach z Hanoweru czy Hesji. Do najbardziej znanych uczestników, którzy opowiedzieli się po stronie amerykańskiej należał baron [Fridrich Wilhelm von Steuben](#) z Prus. Przybył do kolonii na dwa lata przed wybuchem rewolucji, zapewne pod wpływem zachęty poznanego w Paryżu Benjamina Franklina. Jako dawny, nieźle wykształcony oficer pruski przydał się przy organizacji od 1778 r. armii kontynentalnej w obozie założonym przez Waszyngtona w Valley Forge. Uzyskał wówczas stopień generała, a jego umiejętności przyczyniły się do przekształcenia dość chaotycznej milicji obywatelskiej w regularne wojsko.

Udział Hiszpanów w walkach o niepodległość kolonii amerykańskich sprowadzał się głównie do pomocy finansowej oraz walk o odzyskanie Florydy i utraconych na rzecz Brytyjczyków innych terytoriów. Niezwykle ważne było też zaopatrywanie w broń walczących kolonistów. [Diego de Gardoqui](#) dostarczył im znacznych ilości dział, karabinów i innego sprzętu.

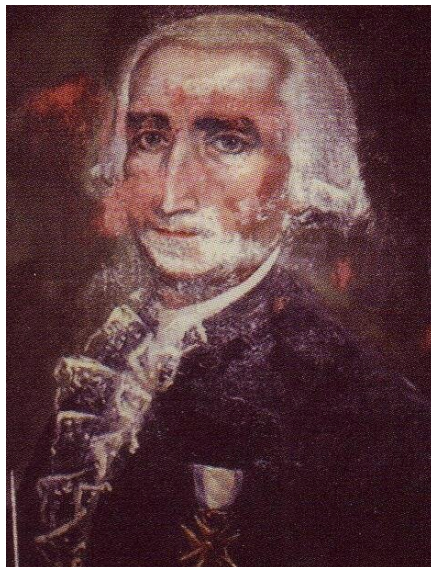
Portret generała Friedricha Wilhelma von Steubena. Obraz namalowany ok. 1780 r. przez Charlsa Willsona Peale obecnie własność Muzeum w Filadelfii

Źródło: Charles Willson Peale, 1780, olej na płótnie, Pennsylvania Academy of the Fine Arts, domena publiczna.

Obraz prezentujący gen. von Steubena który szkolił armię kontynentalną w Valley Forge po początkowych klęskach armii rewolucyjnej. Ochotnicza armia dowodzona przez gen. Jerzego Waszyngtona początkowo nie miała szans w starciu z regularnymi, dobrze przeszkolonymi oddziałami brytyjskimi. Dopiero mordercze ćwiczenia narzucone przez dawnego pruskiego oficera przekształciły armię amerykańską w siłę zdolną pokonywać Brytyjczyków

Źródło: a. nn., 1777, National Archives and Records Administration, College Park, domena publiczna.

Portret Diego de Gardoqui

Źródło: a. nn., Palace of the Governors, Santa Fe, domena publiczna.

Fragment pomnika de Gardoqui w Filadelfii

Źródło: Piece.of.eight at en.wikipedia, 2007, fotografia, domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Na podstawie tekstu źródłowego *Ustawa o prawach Wirginii* oraz informacji uzyskanych w toku lekcji wskaż prawidłowe odpowiedzi na pytanie:

Ludzie o jakich poglądach/pochodzeniu/doświadczeniu popierali idee głoszone przez kolonistów amerykańskich i przybywali z Europy, aby pomóc o nie walczyć?

☐ zwolennicy silnej władzy monarchy

☐ ludzie wychowani w tradycjach republikańskich np. praw i wolności szlacheckich

☐ zwolennicy poglądów Woltera, Rousseau i Monteskiusza

☐ przeciwnicy absolutnych rządów władcy

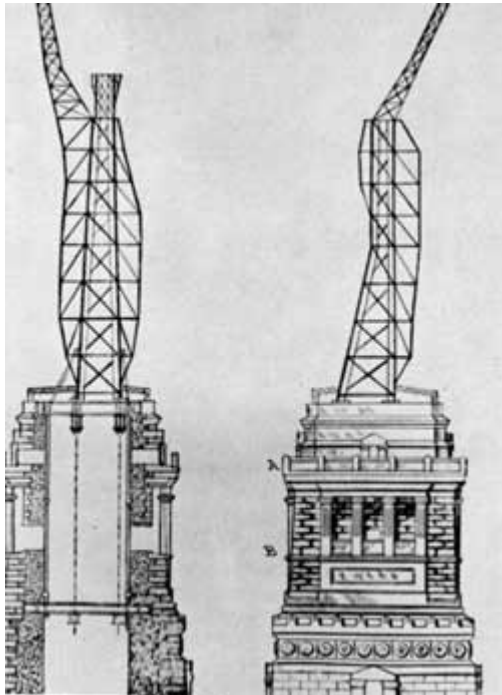
☐ zwolennicy zasad głoszonych przez Kościół

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o.

Pomniki i pamięć – Statua Wolności

W stulecie walk zbuntowanych kolonistów amerykańskich o niepodległość rząd francuski postanowił przypomnieć o sojuszu francusko-amerykańskim. Ofiarowano monumentalną rzeźbę przypominającą nieco kobietę wiodącą lud na barykady w znanym obrazie wybitnego malarza Eugène'a Delacroix'a. Monumentalną rzeźbę wysokości 46,5 m stworzył F.A. Bartholdi, ale bardziej znane było nazwisko inżyniera i konstruktora, który zdołał zapewnić rzeźbie niezbędną stabilność i trwałość. Był nim Gustav Eiffel – twórca słynnej paryskiej wieży. Rzeźba ustawiona na wielkim postumencie ma w sumie 93 m wysokości i wita wszystkich przybywających do Nowego Jorku od strony morza.

Monument ten spełniał i spełnia wielorakie funkcje: polityczne
– podkreślające związki Ameryki z Europą (Francja wykorzystywała go dla swojej polityki antyniemieckiej przed I wojną światową i później), memoratywne (upamiętniające), ale też stała się symbolem wolności społecznej i politycznej dla tysięcy emigrantów. Teraz jest

Szkic konstrukcji podtrzymującej Statuę Wolności zaprojektowanej przez Gustava Eiffla
Źródło: Gustav Eiffel, domena publiczna.

ucieleśnieniem Ameryki jako kraju 'wolności'.

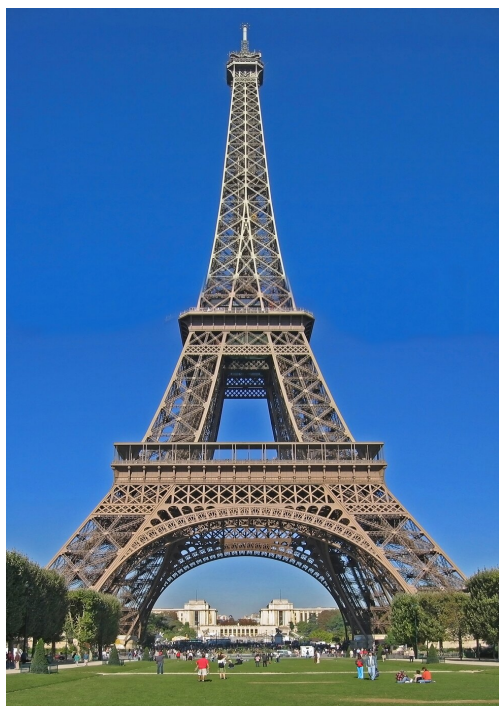

Statua Wolności w Nowym Jorku
Źródło: Elcobbola, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

„Wolność wiodąca lud na barykady” obraz E. Delacroix’a z 1830 r. Postać z tego obrazu była prawdopodobnie inspiracją dla Statuy Wolności

Źródło: Eugène Delacroix, 1830, olej na płótnie, Muzeum w Luwrze, domena publiczna.

Wieża Eiffla w Paryżu

Źródło: Kscolan, domena publiczna.

Jerzy III – ofiara rewolucji?

W okresie walk o niepodległość amerykańskich kolonii królem Wielkiej Brytanii był Jerzy III z dynastii hanowerskiej. Miał on wysokie wyobrażenie o swojej władzy i dążył do stłumienia buntu na drodze siłowej. Kolejne klęski zmusiły wprowadzić do wycofania się z działań militarnych, ale władca i tak nie chciał zgodzić się na rokowania pokojowe. Jerzy III miał ponoć przygotowane dokumenty abdykacyjne, ale ostatecznie zgodził się na podjęcie rokowań i zawarcie pokoju paryskiego w 1783 r. Stany Zjednoczone uzyskały niepodległość, ale stan zdrowia króla ulegał od tego momentu szybkiemu pogarszaniu.

W literaturze i sztuce często przypisuje się gwałtowne pogorszenie stanu zdrowia Jerzego III klęskom jakie ponosili Anglicy w Ameryce Północnej. W okresach pogarszania się stanu zdrowia władca wręcz uznawany był za 'obląkanego', ale mimo to społeczeństwo darzyło go ciepłymi uczuciami.

Jerzy III na portrecie znanego angielskiego malarza Thomasa Gainsborough. (1781); portret znajduje się obecnie w Buckingham Palace w Londynie.

Źródło: Thomas Gainsborough, 1781, olej na płótnie, Buckingham Palace, domena publiczna.